

dr hab. inż. Janusz Morbitzer prof. UP
Katedra Technologii i Mediów Edukacyjnych
Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN, Kraków
janmor@up.krakow.pl

Technopol

- człowiek wobec techniki

Nowoczesna szkoła zawodowa
– bliżej człowieka, techniki i rynku pracy
Mielec, 3 września 2010

Motto:

**Istotą techniki
wcale nie jest
coś technicznego.**

Martin Heidegger (1889-1976), niem. filozof

TECHNIKA – z gr. technē = sztuka, umiejętność

Część 1.

Technika a kultura

Rzeczywistość ludzka

obejmuje dwa odrębne byty:

- kultura (poglądy, obyczajowość, wierzenia, zwyczaje, nawyki)
- cywilizacja (wszelkie ludzkie wytwory, w tym technika i technologia)

Pojęcie „kultura” odnosi się do człowieka i jego sfery duchowej, zaś dobra materialne są materialnymi korelatami kultury.

Kultura kształtuje umysł,
tzn. dostarcza narzędzi,
dzięki którym kontrolujemy
nasze światy, koncepcję siebie
oraz swoje możliwości.

J. S. Bruner: *Kultura edukacji*. TAIWPN
Universitas, Kraków 2006, s. 4

KULTURA

- sfera ducha (wiara, obyczaje, poglądy)
- mało kumulatywna (rozwija się w różnych kierunkach)
- zawiera wartości (subiektywizm)
- zbiór celów

CYWILIZACJA

- sfera wytwórczości (rzeczywistość)
- akumulacja (szybkie rozprzestrzenianie i upowszechnianie)
- małe znaczenie wartości – prawa fizyki
- zbiór środków

Kultura – jak się zachowujemy (CELE), technika – jakimi narzędziami się posługujemy (ŚRODKI)

HARLEY DALLA GIOIA

Ameryka jest młodym krajem, dlatego z chęci przetrwania i dla wygody wynalazcy dążyli do wynajdywania coraz to nowszych technologii, które złagodząby ludzkie cierpienie i ulżyły w codziennej harówce. [...] Technologiczna innowacja oraz jej kulturowa akceptacja nabrały znamion zjawiska śnieżnej kuli – pojawiły się konsekwencje. W miarę upływu czasu Ameryka przekształciła się ze strefy technologicznych udogodnień w strefę technologicznego odurzenia. [...] Strefa odurzenia jest wyzuta z ducha [...].

J. Naisbitt, N. Naisbitt, D. Philips: *High Tech. High touch. Technologia a poszukiwanie sensu.* Wydaw. Zysk i S-ka, Poznań 2003, s. 10

Dwie strony każdego wynalazku technicznego:

- techniczna
- kulturowa

Misją technologii jest poszukiwanie odpowiedzi na pytanie **JAK?**,
misją nauki – odpowiedź na pytania:
DLACZEGO? i W JAKIM CELU?

Technologia potrzebuje ze strony nauki **intelektualnego wsparcia** i uzasadnienia sensu swego istnienia.

Część 2.

Istota technopolu

s p e c t r u m

NEIL POSTMAN TECHNOPOL

TRIUMF TECHNIKI NAD KULTURĄ

Geneza pojęcia „TECHNOPOL”:

- polis – gr. państwo-miasto, a także podstawowy ustrój polityczny starożytnej Grecji (ok. 750 r. p.n.e. – ok. 300 r. p.n.e.)
- wspólnota wolnych obywateli
- model małego państwa, zapewniającego bezpieczeństwo, spokój i ład
- powiązane ze sferą kultury, kult bogów – wymiar duchowy

Mające negatywne konotacje nowe pojęcie „TECHNOPOL” wywodzi się z gr. „polis”, które kojarzy się pozytywnie.

Współczesne znaczenie pojęcia „TECHNOPOL”:

- **triumf techniki nad kulturą (N. Postman)**
- **miasta lub obszary – rejony koncentracji przemysłu high-technology (elektronika, lotnictwo, przemysł pojazdów kosmicznych, przemysł chemiczny, farmaceutyczny, precyzyjny i optyczny), bazujące na badaniach naukowych i wysoko kwalifikowanej kadrze pracowników (np. Dolina Krzemowa)**

TECHNOPOL (IA, IS):

1931-2003

- **totalitarna technokracja**
- **forma kulturowego AIDS (Anti-Information Deficiency Syndrome – syndrom braku odporności na informację), załamanie społecznych mechanizmów obrony przed zalewem informacyjnym i informacją niepożądaną (rodzina, szkoła, religia, sądy, państwo)**
- **kultura bez fundamentów moralnych; stan kultury i umysłu, związany z rozpadem tradycyjnych przekonań i upadkiem poszanowania wartości**

N. Postman: *Technopol. Triumf techniki nad kulturą.*
Warszawskie Wydaw. Literackie MUZA, Warszawa 2004

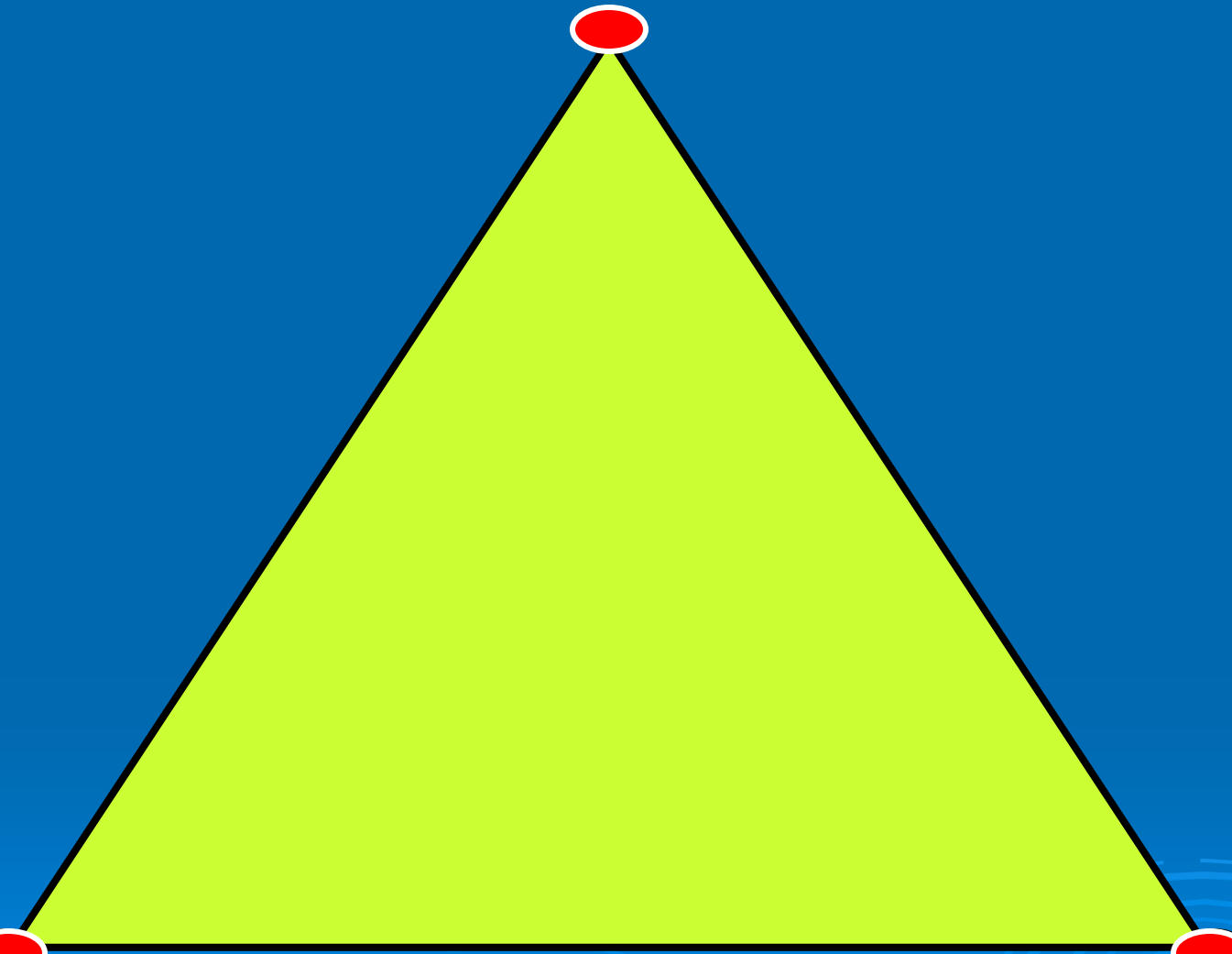
rodzina

kościół

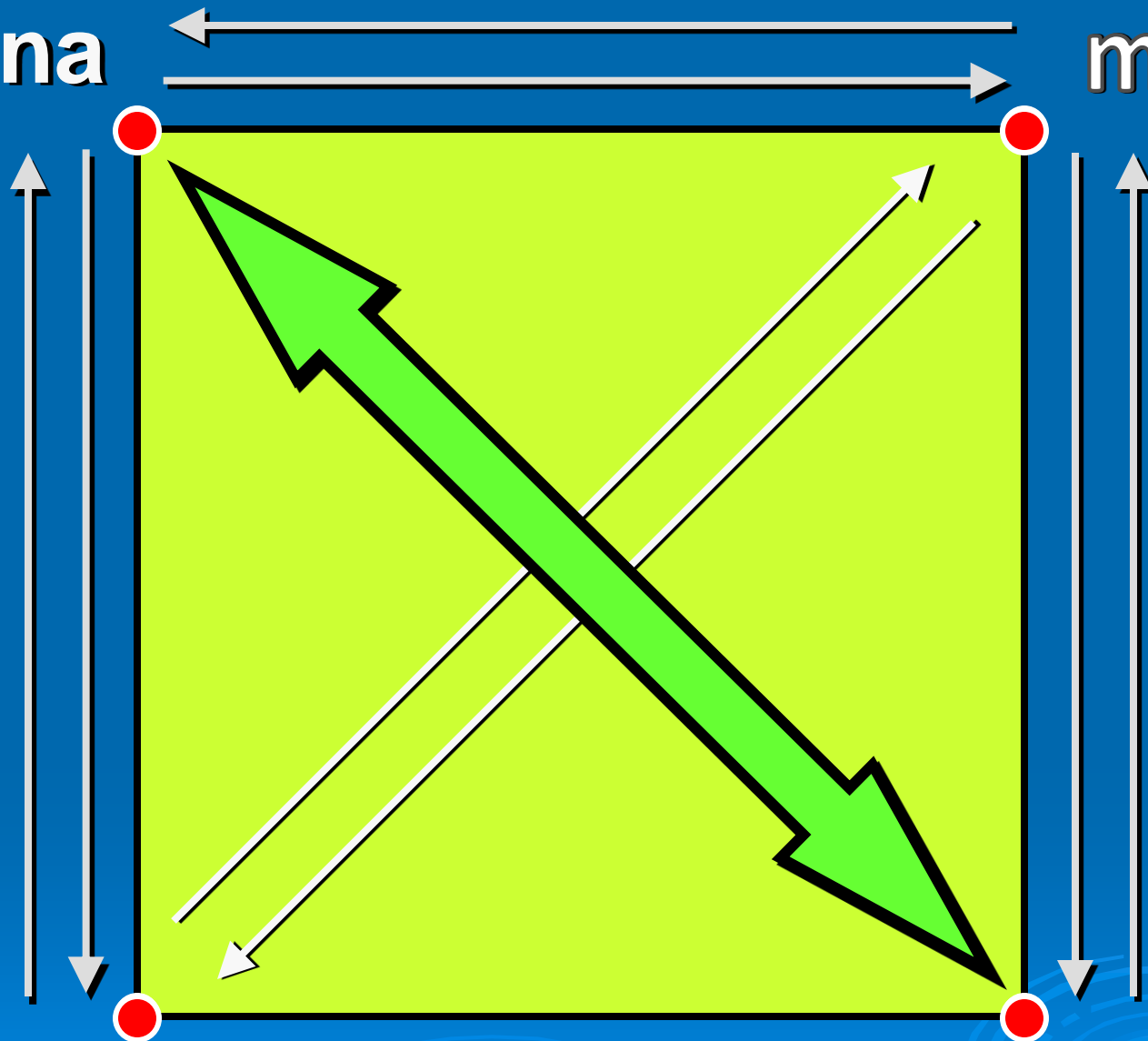
szkoła

rodzina

media

kościół

szkoła

Uproszczona klasyfikacja kultur

(kryterium - relacja między narzędziami, czyli m. światem techniki a światem kultury):

- kultury posługujące się narzędziami (narzędzia są zintegrowane z kulturą)
- **technokracja** (narzędzia atakują kulturę; światopogląd technologiczny współistnieje z tradycyjnym)
- **technopol** (totalitarna technokracja; zanik światopoglądu tradycyjnego)

Im większy jest wkład intelektualny
w narzędzie, tym mniej człowiek
go rozumie i tym bardziej sfera
techniki oddziałuje na człowieka.

Istota technopolu:

- określony rodzaj wzajemnych relacji między światem kultury a światem techniki i nowych technologii, przejawiających się w nadrzędności techniki nad kulturą
- odnajdywanie jedyne go sensu ludzkiej egzystencji w technice
- pełne uległości nastawienie człowieka wobec technologii, prowadzące do technologicznego zniewolenia człowieka (m.in. uzależnienia, np. od Internetu)

TECHNOPOL:

1. Triumf techniki nad kulturą¹
2. Triumf techniki nad rozumem
3. Stan zaprzędania technologii umysłu i ciała, proces podporządkowania technologii nie tylko własnej aktywności intelektualnej, ale też całej edukacji²

---

¹ N. Postman: *Technopol. Triumf techniki nad kulturą*. Wydaw. Literackie MUZA, Warszawa 2004

² *Pedagogika*. T. 2. Red. nauk. Z. Kwieciński, B. Śliwerski. Wydaw. Naukowe PWN, Warszawa 2004, s. 198

Część 3.

Człowiek
stechnopolizowany

**My kształtujemy
narzędzia, a potem
one kształtują nas.**

Marshall McLuhan (1911-1980)

Sens kultury technicznej
leży między podmiotem
stwarzającym a użytkującym.

J. Bańka: *Ja – teraz. U źródeł filozofii człowieka współczesnego*. Wydaw. „Śląsk”, Katowice 1983, s. 111

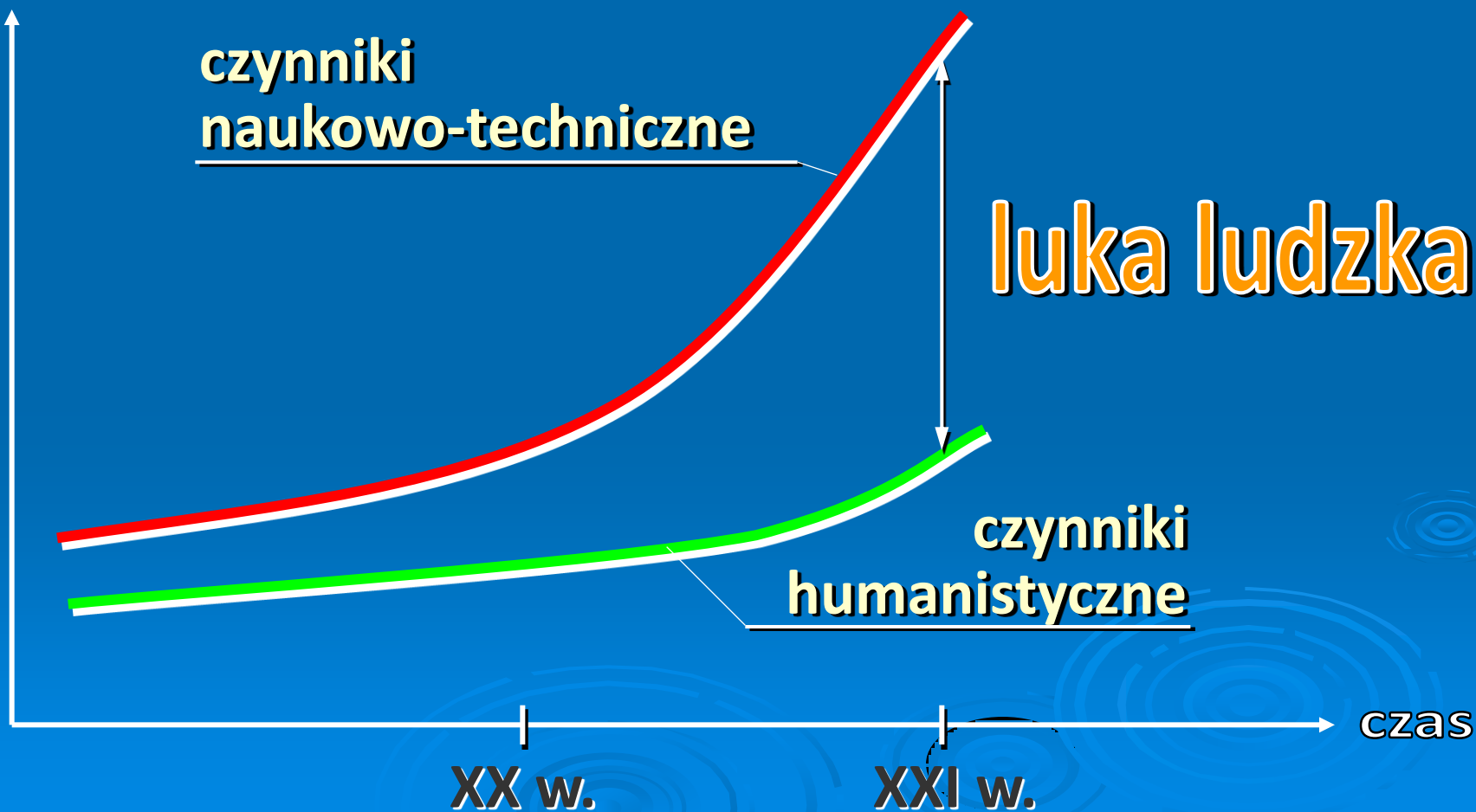
Współcześnie zaawansowana technika może istnieć obok człowieka mało wyćwiczonego i utalentowanego, a postęp techniczny może odbywać się bez rozwoju i doskonalenia człowieka, a przynajmniej bez wszechstronnego rozwoju talentów i zdolności większości ludzi.

J. Bobryk: *Spadkobiercy Teuta. Ludzie i media*. Wydaw. Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2001, s. 28

Problem „luki ludzkiej”

poziom
rozwoju

Cechy człowieka technopolu:

- bezrefleksyjnie korzysta z osiągnięć nowoczesnej techniki, której najczęściej nie rozumie
- technika staje się wartością samą w sobie – jest celem, a nie narzędziem
- kult informacji – utożsamianie informacji z wiedzą (złudne poczucie posiadania wiedzy, a nawet mądrości)
- ignoruje fundamenty moralne i humanistyczny wymiar człowieka
- orientacja konsumpcyjna, sterowany z zewnątrz – przez media i reklamę

Część 4.

Między
thymos a phronesis

PHRONESIS – sfera rozumu
(technika, postęp, innowacje)

THYMOS – sfera wolontarysty-
czno-uczuciowa (kultura, wiara)

W rozwoju ludzkości sfera thymos wyprzedzała sferę phronesis. Obecnie sfera phronesis rozwija się znacznie szybciej od sfery thymos.

Sfery THYMOS i PHRONESIS to dwie różne, wzajemnie się dopełniające strony tej samej rzeczywistości.

Przyspieszenie w sferze technicznej
przyczynia się do spowolnienia
procesów rozwoju duchowego.

K. Loska: *Dziedzictwo McLuhana – między nowoczesnością a ponowoczesnością*. Rabid, Kraków 2001, s. 30

Neil Postman proponuje program nauczania, w którym **wszystkie przedmioty prezentowane są jako etap w rozwoju historycznym ludzkości.**

Uczenie o atomie bez Demokryta, o elektryczności bez Faradaya, uczenie nauk politycznych bez Arystotelesa albo Machiavellego [...] to zamykanie studentom dostępu do Wielkiej Rozmowy.

N. Postman: *Technopol. Triumf techniki nad kulturą*. Warszawskie Wydawnictwo Literackie Muza, Warszawa 2004, s. 226

[...] aby drogę
mierzyć przyszłą,
Trzeba-ć koniecznie
pomnieć, skąd się wyszło!

C. K. Norwid: *Niewola*, 1864

numer w wykazie
MEN
1958/2005

WYDAWNICTWA SZKOLNE I PEDAGOGICZNE

Al. Jerozolimskie 136, 02-305 Warszawa
www.wsip.com.pl
infolinia: 0 800 220 555

HISTORIA INFORMATYKI

*plansze
do pracowni komputerowej*

EUTYFRONIKA – nauka o szkodliwych psychicznie skutkach cywilizacji i sposobach obrony przed nimi; zajmuje się ona ochroną tożsamości człowieka oraz podstawowych wartości ludzkich w stechnicyzowanym świecie (twórca: **Józef Bańka**)

HOMO EUTYFRONICUS – (gr. *euthyphron* = prosty) człowiek **prostomyślny**, łączący umiejętność posługiwania się nowymi technologiami ze światem tradycyjnych wartości

**EUTYFRONIKA – swoista profilaktyka skutków
postępu technicznego, współczesna terapia
humanistyczna (dążenie do harmonii między
sferą phronesis a thymos – stan prostomyślności)**

Ubocznym skutkiem rozwoju technologicznego
jest degradacja środowiska psychicznego
człowieka, nadmierne ułatwienie życia
– w warstwie fizycznej i intelektualnej.

Część 5.

Refleksje końcowe

Błędem jest sądzić, że jakakolwiek innowacja technologiczna przynosi tylko jednego rodzaju efekty. Każda technologia jest zarazem ciężarem i błogostawieństwem [...].

Większość ludzi dostrzega to, czego nowe technologie mogą dokonać, ale nie jest w stanie wyobrazić sobie tego, co nam odbierają.

*JAKIE PROBLEMY POMAGA ROZWIĄZAĆ?

*JAKIE NOWE PROBLEMY POWODUJE?

N. Postman: *Technopol. Triumf techniki nad kulturą.*
Wydaw. Literackie MUZA, Warszawa 2004, s. 16

Otóż kiedy doszli do liter, powiedział Teut do Tamuza: Królu, ta nauka uczyni Egipcjan mądrzejszymi i sprawniejszymi w pamiętaniu; wynalazek ten jest lekarstwem na pamięć i mądrość. A ten mu na to: Teucie, mistrzu najdoskonalszy; jeden potrafi płodzić to, co do sztuki należy, a drugi potrafi ocenić, na co się to przydać może i w czym zaszkodzić tym, którzy zechcą się daną sztuką posługiwać. Ty jesteś ojcem liter; zatem przez dobre serce dla nich przypisałeś im wartość wprost przeciwną tej, którą one posiadają naprawdę. Ten wynalazek niepamięć w duszach ludzkich posieje, bo człowiek [...] przestanie ćwiczyć pamięć; zaufa pismu i będzie sobie przypominał wszystko z zewnątrz, ze znaków obcych jego istocie, a nie z własnego wnętrza, z siebie samego. Uczniom swoim dasz tylko pozór mądrości, a nie mądrość prawdziwą. Posiędą bowiem wielkie odczytanie bez nauki i będzie im się zdawało, że wiele umieją, [...] to będą mędracy z pozoru, a nie ludzie mądrzy naprawdę.

Zagrożeniem nie są nowe technologie przekazu, ale brak umiejętności właściwego odnoszenia się do mediów i racjonalnego korzystania z nich.

J. Morbitzer: *Edukacja wspierana komputerowo a humanistyczne wartości pedagogiki*. Wydaw. Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków 2007

John Naisbitt, amerykański prognostyk społeczny, zachęca, by w erze zaawansowanych technologii (high tech) pielęgnować wysoką wrażliwość (high touch).

J. Naisbitt, N. Naisbitt, D. Philips: *High Tech. High touch. Technologia a poszukiwanie sensu*. Wydaw. Zysk i S-ka, Poznań 2003

High Tech - high touch to:

- zaakceptowanie technologii, która szanuje nasze człowieczeństwo i odrzucenie technologii, która narusza jego granice
- wyrażanie człowieczeństwa przy owocnym wsparciu technologii
- świadomy wybór stosowania technologii tam, gdzie może wzbogacić ludzkie życie
- nauczenie się, jak żyć po ludzku w erze zdominowanej przez technologie.

**TECHNOPOL to także wołanie o refleksję
nad rozsądnym i zgodnym ze światem
tradycyjnych wartości korzystaniem
z osiągnięć techniki i technologii,
w tym z mediów, Internetu i komputera.**

Wygra ten, kto połączy znajomość najnowszych technologii ze światem tradycyjnych wartości.

Jacek Santorski (ur. 1951),
psycholog biznesu, wydawca

Dziękuję za uwagę.

